

YSA- AUKTORITEETTITIE- TUEET HELKASSA

VILLE HUHTALA
HELSINGIN YLIOPISTON KIRJASTO,
SAATAVUUSPALVELUT

9.9.2015

HELSINGIN YLIOPISTO

AUKTORISOITUJEN YSA- TERMIEN SAAMINEN HELKKAAN

HELSINGIN YLIOPISTO

ALKUTILANNE HELKASSA

Browse Headings List

Font: Arial Unicode MS

	Bibs	Selaus: Asiasana (SHED) Heading	Heading Type
	7	Koulutus	not applicable
	97	koulutus	Eduskunnan kirjaston asiasanasto
	25	Koulutus	Kaupan- ja talousalan sanasto
	1	koulutus	Kaunokirjallisuuden asiasanasto
	3	koulutus	Puolustushallinnon asiasanasto
	1155	koulutus	Yleinen suomalainen asiasanasto
	140	koulutus	Maatalous ja metsäntuotannon sanasto
	1	koulutus	Kasvatusalan asiasanasto
	6	koulutus	Opetusminister

OK Cancel Search Authority Copy

Browse: Selaus: Asiasana (SHED)=koulutus

HELSINGIN YLIOPISTO

MONIA SANASTOJA - MITÄ HAITTAA? (1/2)

- jokaista sanastoa pitäisi ylläpitää, eli tehdä uusien sanojen lisäykset, muuttuneiden termien päivitykset ja korvattujen termien poistot → työn määrä moninkertaistuu
- ... Helkassa voi olla sanastoja, joita ei enää ylläpidetä tai jotka ovat lakkautettuja!
- sama termi, joka voi olla peräisin monesta asiasanastosta, voi esiintyä monta kertaa yhdessä tietueessa → tukkii näytöt
- Termi voi tarkoittaa samaa asiaa, tai sillä voi olla eri sanastoissa hieman erilainen merkitys; karkea taso ja hienojakoinen taso (koulutus VRT ammattikoulutus ⇔ korkea-asteen koulutus)

MONIA SANASTOJA - MITÄ HAITTAA? (2/2)

- Lisäksi Voyager-kirjastojärjestelmä asettaa joitakin teknisiä rajoitteita: esimerkiksi jos termin kirjoittaa vahingossa isolla alkukirjaimella tai termin loppuun kirjoittaa loppupisteen, niin nämä ominaisuudet periytyvät seuraavalle termin poimijalle
- kirjoitusvirheet! (politiikot → poliitikot ; poliittieset vainot → poliittiset vainot ; relismi → realalismi)
- Voyagerin poimintalistan termeihin ei ole voinut luottaa; termi on voitu merkitä YSAn termiksi vaikka se ei sitä ole
- Lisäksi: valmistautuminen YSO:n tuloon, mahdollisimman kivuton siirtyminen!
- Jotta kirjastojärjestelmä tukisi asiasanoitusta, täytyy termeille luoda auktoriteettitietueet.

MISTÄ AUKTORITEETTI-TIETUEET?

Auktorisoidut YSA-termit ovat saatavissa Fennicasta ja Fintosta; termit päätettiin poimia Fintosta

- kokemusta linkitetyn datan käytöstä (nykyisessä) kirjastojärjestelmässä
- mahdollistaa myös muiden asiasanastojen poimimisen myöhemmin...

XML elementtejä ja niiden vastaavuudet auktoriteettiformaattissa

<code><skos:prefLabel xml:lang="fi">XXX</skos:prefLabel></code>	150 ##	\$a XXX	Otsikkomuoto - aihetta ilmaiseva termi
<code><skos:altLabel xml:lang="fi">XXX -- YYY</skos:altLabel></code>	450 ##	\$a XXX \$x YYY	Katso-viittaus - aihetta ilmaiseva termi (korvattu termi)
<code><skos:related rdf:resource="URI"/></code>	550 ##	\$a XXX \$x YYY	Katso myös -viittaus - aihetta ilmaiseva termi (liittyvä termi)

LINKITETYN DATA → AUKTORITEETTITIEUE

- Sovelluskehitysryhmän Teemu Nuutinen rakensi järjestelmän, joka kääntää Finton XML-muotoisen datan auktoriteettitietueiksi
- Fintoon datassa ei ole kaikkia auktoriteettitietueen tarvitsemaa tietoa. Onko ketjun jälkimmäinen osa aiheenmukainen vai maantieteellinen?
 - `<skos:prefLabel xml:lang="fi">nimistöntutkimus -- kenttätyö</skos:prefLabel>150 ## $a nimistöntutkimus $x kenttätyö`
 - `<skos:prefLabel xml:lang="fi">Saaren kartano -- Mynämäki</skos:prefLabel>150 ## $a Saaren kartano $z Mynämäki <-- 'Mynämäki' on maantieteellinen termi, osakentässä $z`
 - Tämä koskee kaikkia 150, 45X ja 55X termejä
- Lisäksi Voyager vaatii, että aksentilliset kirjaimet tallennetaan kahtena merkinä; Fintossa aksenttikirjaimet yhtenä merkinä...

YSA PÄIVITTY...

- YSA-auktoiteettitietueet vietiin Helkaan 2.-4.6.
- Helkan YSA-päivitykset:
 - FintoYSA 27.05.2015 - 01.08.2015
 - FintoYSA 1.08.2015 - 31.08.2015
- Ensimmäinen päivityskierros tehtiin manuaalisesti -- käsityövaltainen
- Toista kierrosta varten Teemu on automatisoinut prosessia; muuttuneisiin tietueisiin auktoiteetti-ID:t, mikä nopeuttaa huomattavasti päivittämistä
- Uudet, muuttuneet ja poistetut asiasanat löytyvät niin ikään Teemun tekemästä palvelusta, <http://aineisto.hulib.helsinki.fi/data/fintoysa/>
- **YSA-termit päivitetään Helkaan kerran kuukaudessa, joka kuun 1. päivä**

HULIBIN FINTO-YSA - PALVELU

FintoYSA 01.08.2015 – 01.09.2015

Uudet (23)

Muuttuneet (52)

Poistetut (23)

Ajopäivä

2015-09-01

MARC-tiedosto

Näytä vain tunnisteet

1. Y204672

000 00462nz••a2200133n••4500

008 150901•n|anznbnbn••••••••••••••••••a•ana••••••

024 8_ |a <http://www.yso.fi/onto/ysa/Y204672> |q finto

040 __ |a FI-NL |b fin |c FI-Hul |f ysa

065 __ |a [15](#) |c Biologia. Mikrobiologia. Perinnöllisyystiede. Genetiikka. Antropologia

065 __ |a [16](#) |c Kasvitiede

150 __ |a rupijäkälät

550 __ |w g |a jäkälät

688 __ |a Luontipäivä: 2015-08-12

688 __ |a Muokkauspäivä: 2015-08-12T13:52:08+03:00

SEURAA MUUTOKSIA!

YSA-ASIASANOJEN KÄYTTÖ VOYAGERISSA

HELSINGIN YLIOPISTO

FORMAATIN ASIASANAKENTÄT

- 648 - Aikaa ilmaiseva termi asiasanana
- 650 - Kontrolloidun asiasanaston asiasana -- YSA
- 651 - Maantieteellinen nimi asiasanana -- YSA
- (653 - Kontrollioimaton hakutermi)
- 655 - Aineiston lajityyppi/muoto hakuterminä

YSA sisältää aiheen mukaiset asiasanat (650-kenttä) ja maantieteelliset asiasanat (651-kenttä)

TERMIN TARKISTUS (2/2)

Jos termi ei ole YSAn mukainen, niin poimintavalikko aukeaa

Browse Headings List

Font: Arial Unicode MS

	Bibs	Selaus: Asiasana (SHED) Heading	Heading Type
Auth/Ref	43	sisällönkuvailu	Yleinen suomalainen asiasanasto
	2	sisällönkuvailu–formaattit	Yleinen suomalainen asiasanasto

Valitse termi, klikkaa

Replace

HUOM. Poimintalistalla on luettava vasemmalla Auth/Ref (tai Authorized) ja oikealla Yleinen suomalainen asiasanasto, jotta kyseessä olisi oikea YSAn termi!

HELSINGIN YLIOPISTO

REFERENCE... (1/2)

- Joskus haluttu termi on merkitty olevan 'Reference'
- Tämä tarkoittaa sitä, että kyseisen termi on korvattu jollain toisella termillä
- Esimerkki: "sisällönkuvaus"

Browse Headings List

Font: Arial Unicode MS

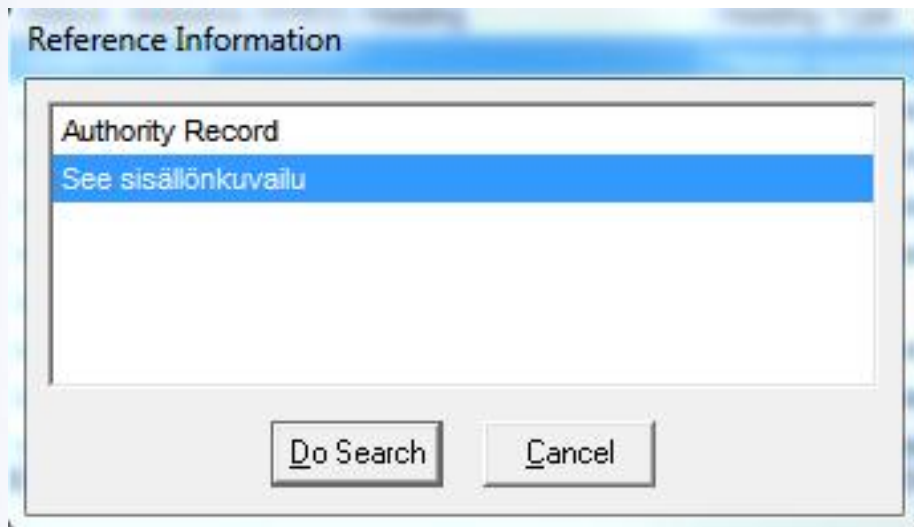
	Bibs	Selaus: Asiasana (SHED) Heading	Heading Type
Reference	0	sisällönkuvaus	Yleinen suomalainen asiasanasto
Auth/Def	0	sisällönkuvaus	Yleinen suomalainen asiasanasto

- Klikkaa

REFERENCE... (2/2)

- Poimintavalikko aukeaa; valitse varsinainen termi ('See')

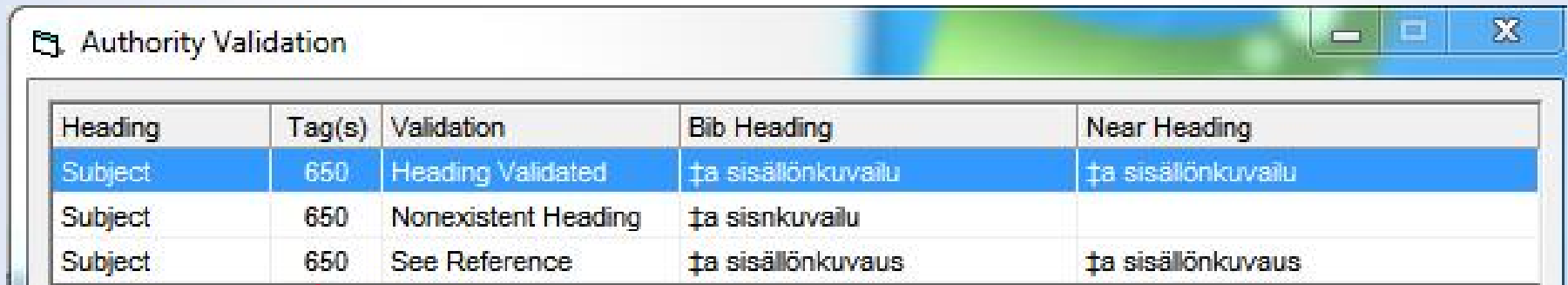

- Klikkaa
- Valitse avautuvasta poimintavalikosta termi normaalisti

TARKISTUS TALLENNETTAESSA

Options --> Preferences... --> Validation: Display all headings

Heading	Tag(s)	Validation	Bib Heading	Near Heading
Subject	650	Heading Validated	‡a sisällönkuvailu	‡a sisällönkuvailu
Subject	650	Nonexistent Heading	‡a sisänsuovailu	
Subject	650	See Reference	‡a sisällönkuvaus	‡a sisällönkuvaus

Validoinnin onnistuminen

Kentät

Otsikkomuodon
tyyppi

HELSINGIN YLIOPISTO

TERMIN ETSIMINEN HAULLA

- Välilehti: Index Selection Hakutyyppi: Selaus: Asiasana (SHED)

The screenshot shows a search interface window titled "Search". It features four tabs: "Keyword", "Index Selection", "Builder", and "History". The "Index Selection" tab is active. Below the tabs, there is a "Search by" section with three radio buttons: "Find", "Browse" (which is selected), and "Keyword". To the right of the "Browse" radio button is a dropdown menu showing "Selaus: Asiasana (SHED)". Below this are two filter sections: "Heading Types Filter" and "Locations Filter". The "Heading Types Filter" section contains a list of options: "AGROVOC multilingual agricultural thesaurus", "AGROVOC tesauro agricola multilingue", "AGROVOC thesaurus agricole multilingue", and "Allärs". The "Locations Filter" section contains the text "< Not applicable >". At the bottom of the window, there is a "Search for:" label followed by a text input field containing the text "sisällönkuvailu". At the very bottom, there are five buttons: "Do Search", "Cancel", "Clear", "Limit...", and "Remote...".

JOS TERMIÄ EI LÖYDY (1/2)

- "kurkku" - ei ole YSAn asiasana
 - Helkassa 43 tämän alkuista termiä
- Tehdään Finto-haku: "kurkku"

kurkku -- ruumiinosat

↶ hengitystiet

🌸 48 Lääketiede. Anatomia. Fysiologia. Patologia. Tautioppi. Psykiatria. Hammaslääketiede.

<http://www.yso.fi/onto/ysa/Y101586>

kurkku -- vihannekset

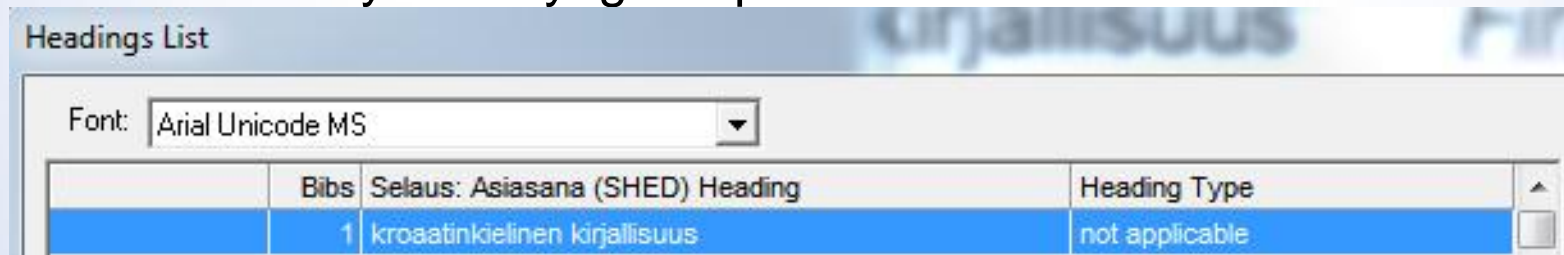
↶ vihannekset

🌸 16 Kasvitiede, 22 Maatalous. Maanviljely. Puutarhanhoito. Kotieläintalous

<http://www.yso.fi/onto/ysa/Y106916>

JOS TERMIÄ EI LÖYDY (2/2)

- "kroaatinkielinen kirjallisuus" - ei ole YSAn asiasana
 - Helkassa noin 45 tämän alkuista termiä
- Tehdään Finto-haku: "*kirjallisuus" *Finton katkaisumerkki on **
- 96 osumaa, joista melkoinen osa "<xxx>kielinen kirjallisuus"
- → on melko todennäköistä, että "kroaatinkielinen kirjallisuus" tulee joskus asiasanaksi
 - 650 _4 \$a kroaatinkielinen kirjallisuus
- Termi tulee näkyviin Voyagerin poimintalistauksessa:

The screenshot shows a 'Headings List' window with a font dropdown set to 'Arial Unicode MS'. Below the font selector is a table with the following content:

	Bibs	Selaus: Asiasana (SHED) Heading	Heading Type
	1	kroaatinkielinen kirjallisuus	not applicable

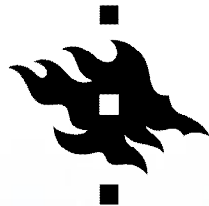
- Jos taas termin ei odoteta päätyvän koskaan asiasanaksi, voidaan käyttää kenttää 653
 - 653 __ \$a kroaatinkielinen kirjallisuus
- Ei näy Voyagerin poimintalistauksessa

VOYAGERIN RAJOITUKSET

- Käytössä oleva Voyagerin versio ei tunnista aikaa ilmaisevaa termiä (648-kenttä)
 - rakennettava itse: 648 _7 \$a 1900-luku \$2 ysa
 - toivottavaa olisi, että saataisiin myös auktorisoitua jollain aikavälillä...
- Voyager ei välitä siitä, onko asiasana aiheenmukainen vai maantieteellinen
 - esimerkiksi termin 'Suomi' voi tallentaa aiheenmukaiseen 650-kenttään!
- Myös kenttään 655 voi tallentaa minkä tahansa YSA:n termin, lajityypin/muodon sanasto vasta rakenteilla...
 - esimerkki: 655 _7 \$a pro gradu -tutkielmat \$2 ysa

KÄYTÄNNÖN VINKKEJÄ ASIASANASTON KÄYTTÄMISEEN

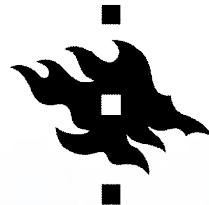

HELSINGIN YLIOPISTO

ASIASANAKETJUT?

YSA sisältää jonkin verran ketjuja! – ÄLÄ PURA

- Esimerkiksi:
 - lämpö -- talteenotto (EI lämmön talteenotto)
 - filosofia -- keskiaika (EI keskiajan filosofia)
 - integraatio -- Eurooppa (EI Euroopan yhdentyminen)
 - hankala myös siksi, että 'Eurooppa' on maantieteellinen asiasana...
- Nämä ketjut todennäköisesti kuitenkin korvataan ennen YSO:n käyttöönottoa...
huumeet -- käyttö → huumeiden käyttö (YSA:n päivitys 19.8.2015)

HELSINGIN YLIOPISTO

KETJUJEN PURKAMINEN

- Kesällä YSAsta poistui termi 'kyyditys'
- Helkassa termiä 'kyyditys' (+kyyditykset) on käytetty kolmessa eri merkityksessä:
 - kyyditykset (poliittinen väkivalta)
 - Lapuanliike 1930, sieppaukset ja pakkokuljetukset itärajalle
 - kyyditys (kuljetus) → kyytilaitos
 - historiallinen järjestelmä matkustajien ja postin kuljettamista varten
 - väestönsiirrot
 - väestön siirtäminen pois kotiseudultaan, pakkosiirrot

KYYDITYS VÄESTÖNSIIRTONA

- 650 _7 |a miehitys |z Viro |2 ysa
- 650 _7 |a kyyditys |z Viro |z Neuvostoliitto |2 ysa

KORJATTUNA:

- 648 _7 |a 1940-luku |2 ysa
- 648 _7 |a 1950-luku |2 ysa
- 650 _7 |a miehitys |2 ysa
- 650 _7 |a väestönsiirrot |2 ysa
- 651 _7 |a Viro |2 ysa

Neuvostoliitto jätetty pois, koska purettu ketju mahdollistaa myös yhteyden 'Neuvostoliitto + miehitys' (ei tarkoituksena) ja 'Neuvostoliitto + väestönsiirrot' (tapahtui ihan Virosta riippumatta)

KYYDITYS KYYTILAITOKSENA

650 _7 |a kestikievarit |x historia |z Ylä-Satakunta |y 1800-1900-luku |2 ysa

650 _7 |a kyyditys |x historia |z Ylä-Satakunta |2 ysa

653 __ |a opinnäytteet |a historia

KORJATTUNA:

648 _7 |a 1800-luku |2 ysa

648 _7 |a 1900-luku |2 ysa

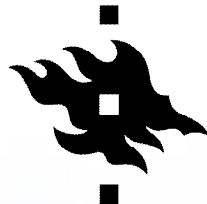
650 _7 |a kestikievarit |2 ysa

650 _7 |a kyytilaitos |2 ysa

651 _7 |a Satakunta |2 ysa

655 _7 |a pro gradu -tutkielmat |2 ysa

Sisällönkuvaile myös aika,
paikka ja lajityyppi - ne
palauttavat ketjun purkamisen
yhteydessä kadonneen
kontekstin!

HELSINGIN YLIOPISTO

YSA, FINNA JA TIEDONHAKU

Finna ja uusi hakutoiminnallisuus

Genre

Pro gradu -tutkielmat

Aikakausi

1800-luku

1900-luku (1)

Alue

Satakunta

Aihe

kestikievarit (1)

Käytä vain suomenkielisiä termejä!

Genre

Academic Dissertations (6161)

Väitöskirjat (3060)

Opinnäytteet (2305)

Doktorsavhandlingar (110)

Lajityypin termejä
opinnäytteille

- opinnäytteet (vain, jos alta ei löydy tarkempaa)
- diplomityöt
- kandidaatintutkielmat
- lisensiaatintutkimukset
- pro gradu -tutkielmat
- väitöskirjat
- tutkielmat

HELSINGIN YLIOPISTO

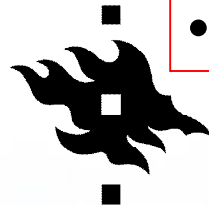
LIIAN.MONTA NAKOKULMAA... (1/2)

Joskus näyttää siltä, että teoksen sisällönkuvailussa on käytetty liiankin monta näkökulmaa - mikään ei rajaudu pois

- 650 _7 |a sosiologia |x naisen asema |2 ysa
- 650 _7 |a naistutkimus |x yhteiskuntatieteet |2 ysa
- 650 _7 |a sosiologia |x metodologia |2 ysa
- 650 _7 |a sosiologia |x tutkimusmenetelmät |2 ysa
- 650 _7 |a sosiologia |x teorialat |2 ysa
- 650 _7 |a sosiologia |x naiset |2 ysa
- 650 _7 |a naisen asema |2 ysa
- 650 _7 |a naistutkimus |2 ysa
- 650 _7 |a feminismi |2 ysa

➔ Pitäisi ehkä olla?

- 650 _7 \$a naistutkimus \$2 ysa
- 655 _7 \$a käsikirjat \$2 ysa

LIIAN.MONTA NAKOKULMAA... (2/2)

- 650 _7 |a suomen kieli |2 ysa
- 650 _7 |a englannin kieli |2 ysa
- 650 _7 |a hakuteokset |2 ysa
- 650 _7 |a monikieliset sanakirjat |2 ysa
- 650 _7 |a sanastot |2 ysa
- 650 _7 |a sanakirjat |2 ysa
- 650 _7 |a terminologia |2 ysa

→ Olisi ehkä riittänyt?

- 650 _7 |a suomen kieli |2 ysa
- 650 _7 |a englannin kieli |2 ysa
- 655 _7 |a sanakirjat |2 ysa

HYÖDYNNÄ FINTOA!

Termien hierarkkiset suhteet visualisoitu, helppokäyttöisyys...

KÄYTETTÄVÄ TERMI

julkinen talous

YLÄKÄSITE

talous

ALAKÄSITTEET

kunnallistalous

valtiontalous

ASSOSIATIIVISET KÄSITTEET

finanssihallinto

julkiset menot

verotulot

KORVATUT TERMIT

julkinen kulutus

julkistalous

LUONTIPÄIVÄ

31.12.1986

MUOKKAUSPÄIVÄ

19.8.2015

KUULUU RYHMÄÄN

71 Hallinto. Organisaatiotutkimus. Julkinen hallinto

75 Taloustieteet. Kansantalous. Liiketalous. Kauppa

Reference Information

Authority Record

Broader Term talous

Narrower Term kunnallistalous

Narrower Term valtiontalous

See Also finanssihallinto

See Also julkiset menot

Retrieve

Cancel

YSAN ONGELMIA (1/2)

Puuttuvat assosiaatiosuhteet:

KÄYTETTÄVÄ TERMI

vertailu

ALAKÄSITTEET

hintavertailu

kansainvälinen vertailu

oikeusvertailu

mutta hierarkian alemmalla tasolla:

kansainvälinen vertailu ⇔ oikeusvertailu PUUTTUU

KÄYTETTÄVÄ TERMI

oikeusvertailu

YLÄKÄSITE

vertailu

ASSOSIATIIVISET KÄSITTEET

vertaileva oikeustiede

KÄYTETTÄVÄ TERMI

kansainvälinen vertailu

YLÄKÄSITE

vertailu

YSAN ONGELMIA (2/2)

Puuttuvat huomautukset käytöstä:

laki ⇔ lait ⇔ lainsäädäntö

uskonto ⇔ uskonnot

→ eroavat toisistaan miten?

VRT.

KÄYTETTÄVÄ TERMI

oikeusvertailu

YLÄKÄSITE

vertailu

ASSOSIATIIVISET KÄSITTEET

vertaileva oikeustiede

HUOMAUTUS

Tarkoittaa käytännöllisluonteista selvitystyötä, jossa vertaillaan kahden tai useamman maan säädöksiä

HELSINGIN YLIOPISTO

YSAN RYHMÄT

Equine color genetics (~hevosten värin genetiikkaa)

650	7	ja perinnöllisyys ja ysa
650	7	ja hevonen ja ysa
650	7	ja väri ja ysa
650	7	ja värit ja ysa
650	7	ja värit ja ysa

väri

00 Yleistermit

07 Fysiikka

värit "Värien nimiä voi käyttää asiasanoina"

30 Kemianteollisuus. Keraaminen teollisuus. Lasiteollisuus...

92 Kuvataide. Maalaustaide. Grafiikka. Kuvanveisto

→ oikea termi on "väri"

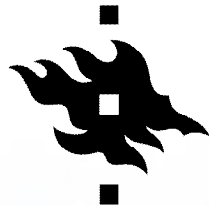

HELSINGIN YLIOPISTO

KONFLIKTIT MUIDEN SANASTOJEN KANSSA (1/2)

Esimerkki: Eduskunnan sanasto

- yksikkö ⇔ monikko
 - valtiosopimus (eks) → valtiosopimukset (ysa)
- Maantieteellinen termi ⇔ maantieteellinen kenttä (651)
 - 650 Suomi (eks) → **651** Suomi (ysa)
- Käytössä samaa tarkoittava, mutta kuitenkin eri termi
 - sähköinen kaupankaynti (eks) → YSA: reference
→ verkkokauppa (ysa)

KONFLIKTIT MUIDEN SANASTOJEN KANSSA (2/2)

- Sana terminä ⇔ sana yhteisönä (Euroopan unioni)
 - 650 _7 \$a Euroopan unioni \$2 eks --> 610 24 \$a Euroopan unioni.
 - "Euroopan unioni" on yhteisö, jota ei löydy YSAsta
 - Auktorisoituja yhteisöjä on Helkassa vähän; yhteisönimet voi tarkistaa Fennicasta tai Finton yhteisönimistä

Browse Headings List

Font: Arial Unicode MS

	Bibs	Selaus: Asiasana (SHED) Heading	Heading Type
	3	Euroopan Unioni.	LC subject headings
Auth/Ref	2589	Euroopan unioni.	not applicable
	154	Euroopan unioni	Eduskunnan kirjaston asiasanasto

LOPUKSI...

Asiasanoita!

- Tarkista, korjaa ja lisää asiasanoja
- Muuta myös muiden (suomalaisten) asiasanastojen YSAa vastaavia termejä YSA:n mukaiseksi termeiksi
- Pura ketjuja...

Jos tunnet tieteenalasi YSA-sanaston, voit käyttää suoraan Helkassa olevia auktoriteettitietueita.

Jos aihealue on sinulle vähemmän tuttu, kannattaa termien välisiä suhteita tutkia ensin Fintossa

HELSINGIN YLIOPISTO

Kiitos

Kysymyksiä?

HELSINGIN YLIOPISTO